

Kmetijske in rokodelske novice.

Na svetlobo dane od c. k. kmetijske družbe.

Tečaj III.

V srédo 7. Velkitravna. 1845.

List 19.

Vodnikovi napis sa mésez Velkitraven.

*Natura jeséni pretrudna sáspi,
Sató se pomladi vefela sbudi.*

Pesem deklice, ki je v šolo hodila.

Sim v šolo hodila,
Se učila terdó,
Kar znam, bi ne dála
Za svitlo zlató.
Kaj tekne lepôta,
Denarji, blagó,
Če v serci in glávi,
Pa prazno bi blo!

V praznik veseló
Mi mimo čas gré;
Če pasem, znam brati,
Kaj lep'ga za sé.
Po zimi brezdelnim
Čas dolgo terpi,
Jez berem ali pojem,
Mi naglo beži.

Ko bi oboléla,
Tolaž že imam:
Sercé bo veseló,
Kér brati kaj znam!
Enac'ga veselja
En drug' ne pozná,
Ki v šolo ni hodil,
Ki brati ne zná.

On iše za dnarje,
Vesélja za sé,
Si zdravje poškodje,
Si spači sercé.
Sim v šolo hodila,
Se učila terdó,
Kar znam bi ne dala,
Za svitlo zlató!

V. Stanig.

Kakó se dajo pušave v bolji stan pripraviti?

(Iz Dunajskiga časopisa.)

Če se človek okrog po deželi ozrè, zagleda golih in nerodovitnih pušav dovelj, kjer ne raste ne trava ne germovje, kjer se nič družiga ne najde, ko pesek in mertvica, koder divji vetrovi svojo prešernost vganjajo, in vsako rastljino že v kalu zadušé in do dobrega pokončajo.

Priden in umen kmetovavec bo sam pri sebi mislil, ali bi ne bilo moč takih pušav zboljšati, in jih v bolji stan pripraviti? de bi mu zboljšane sčasama raznih pridelkov in veliko dobička donesle. Ja, ljubi moj kmetovavec, mogoče je, mogoče!

Takó vidimo na Francozkim, Nemškim, Ogerskim *) in v več družih krajih cele daljave, ktere so pridne roké iz pustih pušav v lepe gojzde, dobre njive in rodovitne senožeti preobrnile. De se pa do zdaj še tacihi lepíh in koristnih izgledov le posameznim vidi, so razni vzroki tega krivi; prvič se sploh po kmetih dobre in koristne poprave lahko

ne zvedó; drugič se kmetje ne zjedinijo in združeni takiga dela ne poprimejo; tretjič pa, kér take poprave veliko dela in truda potrebujejo, in koj prvo leto dobička na cente ne donesó. Sej je bilo tavžent let takó, nej pa še zdaj ostane: to je navadni žalostni izgovor.

Pušave, kakor smo že précej v začetku rekli, so več ali manj pešene in suhe planjave, po kterih od vsih strani vetrovi razgrajajo, in vso rast zatirajo, bi se nar hitreji zboljšati dale, če bi se nar pred poskerbelo, v takih krajih sapam in vetrovam v okom priti, de bi jih prvič ti takó naglo ne sušili, in de bi drugič vsake pesti dobre zemlje, ki se je na tacihi pušavah komej naredila, préč ne popiháli.

K tem pomaga po dolgihi skušnjah nar bolj zasajeno drevje in germovje, de ne morejo vetrovi z vso svojo močjo razgrajati in bučati, temuč se sčasama zmanjšajo in podhinejo; kmalo bo okoli tacihi pušav tudi zrak drugačni postal, bo bolj vlažen in rodoviten. Drevje bo vlažnost in mokroto na se potegovalo in dalje časa pridržovalo, od ktere bodo začele koreninice trav in zeliš po celi pušavi okrepčevati se, čversteji rasti in dobrih rastlin za pašo govedam in drugim živalim obrodovati.

Če ni zgorna perst tacihi zemljiša preslaba,

*) V Mezehögyezu, velkim ces. kobilstvu na Ogerskim je okoli 700 oralov samó z akacijami nasajenih. Miši in zajci so malim drevesčikam sicer zlo nadlegovali, vunder jih veliko tavžent dreves sedaj prav čversto raste.

se dajo potem takim iz pašnikov kmalo senožeti napraviti, ali pa z umnim obdelovanjem in gnojenjem tudi v njive predelati. Tam pa, kjer imajo še vodó pri rokah, bodo pa še bolj opravili, če senožeti iz njih napravijo. Zdaj bomo pa povedali z kakšnim drevjem bi bilo nar koristniši, pušave zasaditi ali obsejati, de bi se popred v pravi stan spravile.

Če hočemo veliko drevja v suhi in pusti pušavi zarediti, jo moramo z mladimi drevesci obsaditi ali pa z drevjim semenam zasejati. Po mnogoverstnih skušnjah učenih drevorednikov je boljši drevesno seme sejati, kakor mlade šibince saditi; zató, kér se drevesca v ptujo zemljo prenesene, nikoli takó ne sponašajo, kakor ondi, kjer so iz semena zrastle.

Kar drevesa vtiče, ktere bi se med drugimi v pušave saditi ali sejati priporočevale, moramo navadni akaciji *) nar več hvale dati, ktera v nar pustejši zemlji zmed vsih dreves nar bolj in nar raji raste, v dobri zemlji se pa v malo letih takó zaredí, de je kaj. Akacijev les je velike hvale vreden.

Gosp. dohtar J. B. Ruprecht je akacijo vsim kmetovavcam v enakih okolišinah saditi in sejati, v zboru c. k. družbe na Dunaju 13. Prosenca tekočiga leta prav gorko priporočeval.

Z akacijevim semenam se zamorejo imenovane pušave sčasama takóle v senožeti ali njive spreoberniti:

Poleti se mora pušava, ktero hočemo v bolji stan pripraviti, odločiti, in v več, postavim po 16 oralov velikih kosov razdeliti. Od vsakiga takiga kosa se na vsih štirih voglih po 20 sežnjev široke rajde odločijo, ktere kakor meja notrajni del obdajo. V jeseni se pervikrat le polovica teh rajd, to je 10 sežnjev, preorje, in v mescu Kimovcu z akacijevim semenam (15 do 20 funtov na 1 oral) obseje in povleče. Čez 5 let se ravno takó z drugo polovico imenovanih rajd zgodi. Čez družih pet lét je prvič obsejana polovica rajde že gojzd postala, ki se že sekati da. V tem redu je potem od 5 do 5 let enkrat ena, drugikrat druga rajda za sekanje gôdna, in kér se zmiraj le polovica rajd poseče, obderží zagrajen delež zmiraj lepo drevesno mejo, ki rodovitnost ograjeniga zemljiša množi. Pri tem sekanju dreves naj se nikar vse drevesa brez razločka ne sekajo, ampak lepši akacije naj se dalje rasti pustijo, de se za razne rokodelstva pripraven les iz njih perrodí.

Kdor želí dobriga akacijeviga semena kupiti, ga dobí pri Henrikú Zeligu, c. k. dvornim kupčevavcu z semení na Dunaju. **)

Pri reji prešičev je snažnost potrebna.

Ljudje sploh mislijo, de so prešiči nesnažne živali, kér radi po zemlji berbajo, po blatu in lužah brodijo, in če je gerši mlaka, raji se va-njo zavalé; zatorej si tudi ne prizadevajo svinjskih hlevov ali svinjakov čediti in snažiti, kakor bi bilo prav, temuč jih pusté, dokler se v njih toliko gnojá in druge nesnage ne nabere, de žival težko vùn in noter hodi.

*) Od ktere je bilo v listu 15. in 16. govorjeno.

**) Od tega kupca smo tudi mi unidan 4 funte akacijeviga semena prejeli; na Dunaju sicer 1 funt le 24 krajcarjev velja, mi smo ga po pošti dobili hitéli, zató funt na 40 krajcarjev pride, kar je bilo v poslednjim perloženim listu naznanje dano. Vredništvo.

Ali vse te misli od nesnažnosti prešičev so grozno krive. Prešič v zemlji berba in riže le zató, kér si v nji taciga živeža íše, kakorsniga mu je Stvarnik že pri stvarjenju odločil; po lužah in mlakah se valja in brodi pa le, de se ondi ohladi, in z lužničo serbenje svoje kože vtolaži. V svinjaki so prešiči gotovo čedni, kar se že iz tega vidi, kér hodijo v svinjaku vselej le v en kot svoje potrebe opravljat, in ko jim le prostora ne manjka, nikoli nastelje z svojim blatam in scavnico ne nesnažijo.

Ne pušajte tedaj svinjakov v nemar, temuč ukažite jih saj vsak drugi dan izkidati; če so pa majhni, in svinje nimajo veliko prostora v njih, bo prav, če se to delo dan za dan opravi in svinjak do čistiga osnaži.

Kakšna nastelja je nar bolji za svinjak, bi vtegnil morde kdo poprašati? Tistimu to le odgovorimo: Če so tla v svinjaku lesene, ni treba o poletnim času nastiljati, če so pa kamnate, je prav, de se vsak dan kaj suhe stelje, naj bo slamnata ali kakšna drugačina va-nj pomeče. Po zimi se pa morajo svinjaki prav dobro z suho steljo nastiljati, zató de prešiči v njih mraza ne terpé, temuč vse skozi suho in gorko lego imajo.

Pogovor

kmetifhkgiga ozheta s svojim naravoflovja suzhenim finam, v meszu Malitravnu.

(Konez.)

Šin. Vsemito mehur, napihajte ga toliko, de ima gerbe; savašhite ga in poloshite na gorko pezh, in kmalo bošte vidili, de fo sginile vse gerbe, ktere je imel poprej; poloshite ga spet na mersel kraj, in spet se bodo vidile gerbe; sakaj s gorkoto se srak rastegne in sredka, potrebuje vezh proftora in bolj napolnuje mehur; pri mrasu pa se bolj fkerzhi in sgoftí, njegovi pritífk na mehur prijenja, in mehur se sgerbi.

Ozhe. To sdaj she umém. Od kod pa fapa pride? kar sim te prezej od konza vprafhal.

Šin. Vse to, kar fte sdaj flifhali od srakniga pritífska, in njegove ftegljivofti in fkerzhljivofti, vam je bilo potreba vediti, preden vam samorem raskasati, kakó fapa poftane. Srak fi namrezh prisadeva, povfod enako sproftreti, smirej se obdershati v svoji ravnoteshi, in na se, kakor na vse druge rezhi, s mozhjo pritífska. Ako v kakim kraju prejenja njegov pritífk, ali poftane mozhnejí, se srak ne more vezh ohraniti v enaki teshi; blishnji tesheji hiti v kraj, v kterim je pritífk prijenjal, dokler se ne poftavi v ravnotesho in gofhavo, in ta vlek, pihf se imenuje fapa, veter.

Ozhe. Tole mi morafh pa malo bolj pojasniti, fizer ne rasumém.

Šin. Ako po simi odprete hifhne vrata, vidite dim iti v hifho in zhutite fapo. S gorkoto se namrezh srak stanjsha in slajsha, in s mrasam sgoftí in steshí. V sakurjeni hifhi je tanjkeji in lasheji srak, in njegova tesha in pritífk manjshi, kakor pa sunaj hifhe. Zhe se hifhne vrata odprejo, hiti svunanji tesheji in gofteji srak v hifho takó dolgo, de se poftavi s hifhnim v ravnotesho in gofhavo, zhe se vrata poprej ne saprejo, in napravi se fapa med vratami.

Ozhe. Is tega poduka sdaj sposnam, kakó de fapa poftane pri vratih; tega pa ne, kakó de sunaj nastopi.

Šin. Ravno takó se napravi tudi fapa od su-